

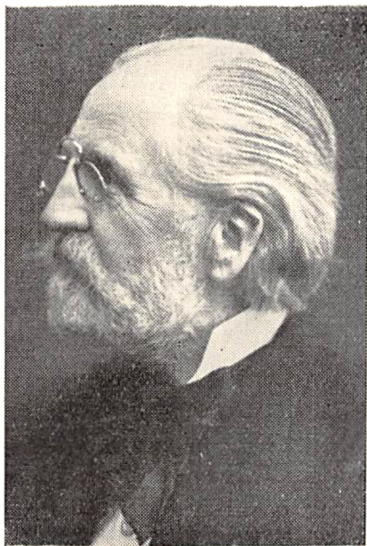
ZAKARIAS NIELSEN OG SORØ AMT.

Af

J. V. Christensen.

En Digters Værk er kun i ringe Grad egnsbestemt, end mindre amtsbestemt. Men vor Tid med dens stærke Hjemstavns-Interesse søger uvilkaarligt i Digternes Værker ogsaa de Linier, der kan formodes at have Udgangssted i den Egn, hvor deres Barndom og første Ungdom blev levet.

Zakarias Nielsen var jo født i Sorø Amt (Østerstillinge), havde sin første beskedne Livsstilling her i Amtet (Huslærer paa Charlottendal), var gennem begge sine Ægteskaber knyttet til Steder i Amtet (hans første

Billede af Zakarias Nielsen
fra hans senere Aar.

Hustru var Datter af Lærer Hoffmann i Stillinge, hans anden Hustru Datter af Lærer Christensen, Høve), han var gennem hele sit Liv bundet med varme Venskabsbaand til gode Mænd i Amtet (afd. J. P. Kristensen, Østerstillinge, Red. H. Jensen, Sorø Amtstidende, o. fl.) og endelig kom han i de sidste 25 Aar af sit Liv stadigt og ofte til den østlige Del af Amtet (af Slægtsgrunde).

Den Bondetype, han skildrer i sine første banebrydende Værker („Nye Tider“, „Gamle Vaner“, „Selvstyre“ o. fl.), er formet paa Grundlag af Erindringer og Iagttagelser fra hans første Ungdom mellem Vestsjællands Landsbyfolk. (Red. H. Jensen, Slagelse, der har levet op imod et halvt Hundred Aar blandt Vestsjællands Folk, skriver (Søndagslæsning, 18. November 1910) netop med Henblik paa „Nye Tider“ og det Indtryk, den gjorde paa ham: *„Dette var Livet, som vi levede det i de Tider, nogle paa den ene Side, andre paa den anden, men alle undtagen de allerværste Dødbidere ude i Kamp og Brænding for og imod det Nye, som trængte paa.“*

Zakarias Nielsen sagde ofte selv, at han ikke benyttede levende Model. Det vil sikkert være ugørligt at udpege bestemte Personer, som optræder i hans Romaner og Fortællinger i den Skikkelse, hvori de har levet. Men det virkelige Liv spillede saa stor en Rolle som Grundlag for hans Skildringer, at han med fuld Ret kunde sige, at Virkeligheden var den faste Substans i Skildringen.

Der er et Ord, som ofte gaar igen baade i hans Digtning og i hans Skildringer — Ordet *Anelser*. I dette Udtryk klæder han sin Barndoms første Drømme. De brede Enge, der skød sig ud i den frugtbare

vestsjællandske Slette, fylder ham med det første halvt ubevidste Natursværmeri. „Ude fra Engene kom Mosekonens Dampe drivende i lange Strimler og Flager op over Markerne, Vibernes glade Vio-vit og susende Vingeslag, Rørdrummens dybe, ravneagtige Skrig, Vildændernes Rabben og Rylernes snurrende Elskovssange, Aftenvindens Drag gennem Poplerne og aandeagtige Gang over de sædfyldte Agre, Maanens Flimren i de vaade Bladhinder og Stjernerne Blink fra den store Bue dannede tilsammen en Vidunderverden, der favnede mig og løftede mig ind i anelsesfulde Egne, hvor jeg følte mig Gud nær og stemtes til Suk og Tilbedelse“ (Minder I, S. 34).

Mange Aar efter udarbejdede han for Red. M. Galschiøt til Pragtværket „Danmark“ en digterisk levende, men alligevel objektivt skildrende Afhandling om Vestsjælland, gennemrejste med Hest og Vogn Strækningen fra Holsteinborg til Kalundborg — altsaa bl. a. hele den sydvestlige og vestlige Del af Sorø Amt. I denne Skildring er Barndoms- og Ungdomsminderne flettet sammen med et historisk og samtidigt Billede, tegnet gennem lagttagelser og Samtaler.

Her møder vi i den historiske Del særlig den gamle Bonde, saaledes som Smedesønnen fra Østerstillinge, senere den unge Lærer, har opfattet ham: „Han traadte tungt i sine Træsko, tunge var hans Lemmer, tung hans Sølvpipe, tungt hans Maal som af vægtige Hvedevipper, der bølger for en lad Vind“. Det er Sjællands Bonde fra forrige Hundredaars Midte, tegnet efter sammenfattende Model for det vestlige Sorø Amts Bønder.

Færdes man derude paa det muldrige Land mel-

lem Slagelse, Store Bælt og den nordvestre Amtsgrense, er man midt i det Landskab, som har givet denne Folkedigter den Opfatteise, der blev bestemmende for hele hans Syn paa en bestemt Side af vort Folkeliv.

Langt senere tager Billedet landskabelig Form i disse roligt henglidende Linier:

„Disse brede Bondemarker,
denne kølig-friske Luft,
Overdrevets vilde Parker
med den søde Slaenduft,
Gårdets Bær og Lundens Ranker,
Høgens Sving om Bondens Banker
— alt jeg sanser, alt jeg favner
med saa stærke, længselsfulde Tanker.

Det er først og fremmest det vestlige Sorø Amts brede Bondemarker. I de sidste 20—25 Aar af sit Liv var det Midtsjællands mere bakkede, skovspættede Omraade, han havde Lejlighed til at færdes i. Han glædede sig derover, men det satte sig ikke stærkt synlige Mærker i hans Digtning. Han kunde fortælle muntre Iagttagelser fra sin Færden i Ringsted paa travle Torvedage, men det tog ikke digterisk Form for ham.

Nej, Storebælts-Kysten mellem Korsør og Rersø, Barndommens Kyst, fylder hans Minde:

„Der laa en Ø i Kimingen gemt,
jeg saa den saa tit over Søen,
og hver Gang til Undren min Sjæl blev steint
ved Glansen der stod over Øen.“

Det er Musholm. At den tabte Glansen, da han kom derover — og derom fortælles der videre i Dig-

tet —, er en Sag for sig. Dens Plads i Digterens Verden forrykkes ikke derved.

En dyb Kærlighed til Barndommens Egn — ogsaa i videre Forstand — aander gennem hele Ungdoms-Afsnittet i „Minder“. Fra Toppen af den smukke Bakke Ættebjerg i Slagelse Lystskov skuer han ud til sit kære Stillinge med den kendte Kirke og Mølle. Nu fremgaar det klart af Skildringen, at det, der faar hans Hjerte til at banke, mens Blikket søger derud, er ikke Egnens Skønhed, men andre mere personlige Ting. Men senere i Livet vokser Forestillingerne sammen. Og netop dette giver Billedet dets poetiske Skønhed.

Med 20 Aars Alderen bryder Zakarias Nielsen definitivt op fra Vestsjælland og faar hele sin Fremtidsgerning i det nordøstlige Sjælland og siden i København og Charlottenlund.

Men „aldrig briste, skønt de brage, Rosenbaand fra Ungdoms Dage“. Mange af Vennerne døde, som Aarene gik. Men Forbindelsen blev aldrig brudt. Paa hans Seng laa endnu den sidste Dag, han levede, bl. a. det Blad, som havde været hans trofaste Følgesvend lige fra Barndomshjemmet, Sorø Amtstidende. Og til Vennen, Redaktør H. Jensen, havde han skrevet (i et Privatbrev) en sidste sammenfattende Oversigt over Synet paa sit Livsværk.

Et Baand af en flygtigere Art var der imellem ham og en anden Digter, Sophus Schandorph, hvis Vugge ogsaa havde staaet i Sorø Amt (Ringsted), og hvis Hustru, den fine Ida Branner, var en Præstedatter fra Slagelse. Schandorphs lagttagelse af Sorø Amts Bonde var gjort fra et fra Zakarias Niensens vidt forskelligt Staasted. Han saa helst Bonden paa Markedet i Køb-

staden, medens Zak. Nielsen kendte ham fra baade materielt og aandeligt Samvær.

Schandorph og Zak. Nielsen mødtes undertiden i Schandorphs sidste Aar paa Spadsereture i Omegnen af Charlottenlund. Man kunde ikke tænke sig mere modsatte Naturer end de to. Men de hilste hjerteligt paa hinanden, og da egentlig Samtale ikke kunde finde Sted paa Grund af Z. N.s tidlige og ondartede Tunghørhed, saa viste Schandorph sine venlige Følelser ved et Par mægtige Skulderdask og et gjaldende Raab, der lød over de nærmeste Villahaver: „Vi to gamle sjællandske Bønder — *vi kan* — Ha - ha - a!“ — Z. N. nævner selv i sine „Minder“ (II, 103) sit Forhold til Schandorph og mener, at det „vel nok var den sjællandske Slægtskabsfølelse, den fælles Kærlighed til Midt- og Vestsjælland“, der gav Baandet mellem dem en vis Styrke; thi ellers stod de ikke hinanden nær.

Et smukt Minde har Z. N. sat over en af sin Manddoms Venner i Sorø Amt, den højt fortjente Statskonsulent P. Nielsen, Tystofte Forsøgsstation ved Skelskør, den Mand, der vel mere end nogen anden Enkeltperson har Æren for de gode Græsmarker og vel ogsaa i nogen Maade for, at Frøavlens er kommet til saa høj Ære i store Dele af Sorø Amt. Da der den 29de September 1900 afsløredes et Mindesmærke for P. Nielsen, blev der sunget en Sang af Z. N.:

Vel mod Mulden var hans Tanker vendte,
 Mulden ej hans Aand dog til sig drog;
 frit til Flugt den sine Vinger spændte,
 drog i Vidskabs Lande om paa Tog.

— — —
 Duggens Glimten fra et Kløverhoved
 var ham kærere end Kroners Blink.

Høstmand, Du, som samler Guld paa Stænge,
samler Hæs ved Hæs omkring dit Bo,
husk, hvad han har saæet i sit Vænge,
folder i din egen Stald og Lo.“

Saaledes giver Tonen over Sjællands Agre ofte Genlyd i Zakarias Niensens Digtning. Da vi en Gang for vel godt en halv Snes Aar siden færdedes i Ringstedegnen, hvor den nye Smaabrukerkoloni da for faa Aar siden var opstaaet paa Jorderne til den nedbrændte Proprietærgaard Ditlevshøj i Høm, grebes han stærkt af Tanken om at tegne et digterisk Billede af det Liv, der her udfoldede sig. Z. N. har jo i Arbejder som „Paa Udstilling“, „Et Kig indenfor“, „Terkel Stenhugger“ m. fl. vist sin stærke Samhu med de smaa Hjem. Naar han veg tilbage for Opgaven skyldtes det hans Tunghørhed. Han kunde ikke faa den direkte Føling i Tale og Tonefald med denne nye Jordbrugertype, der jo var vidt forskellig fra den, han i Ungdomsaarene havde mødt i Hjemegnen. Der laa op imod et halvt Hundrede Aars Udvikling derimellem.

Paa Kærehave Husmandsskole var han gentagne Gange Gæst og læste op for Eleverne. Her mødtes han ogsaa med Johan Skjoldborg, der en kort Tid var bleven bofast i Sorø Amt, idet han beboede Stuehuset til den saakaldte „Kærehavegaard“, et gammelt Avlsbrug paa Ringsted Markjorder; det var under Forstander Klodskovs Bestræbelser for at afrunde Omraadet kommet ind under Kærehave Skole. Det var baade fornøjeligt og lærerigt at se disse to grundforskellige Mænd, begge menneskeligt sympatiske og øjensynligt ogsaa hinanden stærkt sympatiske, færdes sammen. Samværrets Vanskelighed til Trods efterlod

det et dybt og varigt Indtryk af Glæde i Zak. Nielsens Sind. De to havde kendt hinanden fra Skjoldborgs første Forfatteretid, og det var et Udtryk for det hjertelige og aabne Forhold, der var imellem dem, da Skjoldborg i Samtalens Løb skrev til Z. N.: „De skal endnu en Gang ha' Tak for det bedste Raad, jeg nogensinde har faaet som Skribent — den Gang jeg skrev „En Stridsmand.“ Da jeg havde skrevet første Del, sendte jeg Dem Manuskriptet, og samtidig meddelte jeg Dem, hvordan jeg tænkte mig det følgende, hvor jeg havde tænkt at tage op en *Mængde* Spørgsmaal.

De skrev da: Det er rigtigt! *Men* to Dage efter skrev De: *Nej*, det skal De ikke, hold Dem til de to Mennesker og det enkle og simple Emne alene.“

Jeg tror, at de to Mænd mødtes et Par Gange i Skjoldborgs Kærehavetid. Saa forlod Skjoldborg Eggen, fæstede Bo ved „det blinkende Vand“, som han drømte om allerede den første Sommer, han sad mellem Sorø Amts Skove. Han kunde kun være her paa Træk.

Zakarias Nielsen kunde bevæges stærkt ved historiske Minder. Særlig i sine senere Aar optog han historisk Stof til Behandling. Kærligheden til Fødeegnens historiske Minder afspejler sig jævnlig i, hvad han skriver; han nævner i „Minder“ Antvorskov Slot, der i hans Barndom og langt senere laa gemt under Jordsmonnet, i hvilket dog Murbrokker fortalte om, hvad der skjulte sig. Endvidere den gamle Slagelse Latinskole og Hvilehøjen ved Landsgrav o. s. v.

Det var imidlertid ikke Historien, men Poesien, der tog ham. Og det skyldes i første Instans Mo-

deren, Lærerdatteren Olavia Mathea Storm fra Stillinge. Denne begavede Kvinde, der endnu i sin høje Alder (hun døde 1903, 84 Aar gl.) bevarede en uforlignelig Sindets Friskhed, havde i de lange stille Vinteraftener deklameret for sin Dreng Digte af Øhlenschläger, Blicher, Ingemann o. fl. „Maaske spændtes her første Gang de Strenge, der siden saa ofte lød til Hjemmets og den danske Naturs Pris.“ („Sorø Amtst.“)

Smedehjemmet i Stillinge, hvor Lærerdatteren rykkede ind som den unge Smeds anden Hustru, var et lille Haandværkerhjem. Men det var ikke, som det undertiden ses opfattet, et fattigt Hjem. Hvad der sikkert noget har bidraget til at fremkalde denne Forestilling, er den en Tid meget populære Vise:

„Jeg elsker den gamle, den vaklende Rønne —“

og endnu mere Digtet „Et Møde“ med de tilsyneladende personlige Indledningslinier:

Vi havde et Hus med et Par Tønder Land,
tæt ude ved Klintens Trone.
Min Fader var Tøffel- og Træskomand,
min Moder var Vaskerkone.

At Motiverne til disse Digte er hentet fra Barndommens Egn, er utvivlsomt; men de er begge fuldkommen fri Digtning; Z. N. har selv (Ringsted Folketidendes Julenummer 1912) givet en fuldstændig Redegørelse for „Et Mødes“ Historie.

En af de smukkeste Afskedshilsener, der lød i den danske Presse ved Zak. Niensens Død, var et Digt, skrevet af den fødte Slagelseaner, nuv. Tandlæge *H. Ebberup*, København. Og over hans Baare sang

Kammersanger *Niels Hansen*, selv et Barn fra den Egn, hvor Z. N. var født, de herlige Toner til Digterens egne Ord.

Hans Hvilested blev i Nordsjællands Jord, Søllerød Kirkegaard, hvorfra Blikket naar de yderste Udløbere af Kulsvieregnens dæmrende Skove. Men i Klokkeklangen over hans Grav blandede sig Tonerne fra Barndommens Egn i Vestsjælland.
